

ADY

T A R T A L O M

Tripolszky Géza
Ady és a forradalom

Andruskó Károly illusztrációi
Ady: Az utca éneke c. versciklusához.

**A Szocialista Szövetség
Ünnepi Bizottságának kiadása
az Októberi forradalom
50. évfordulója
tiszteletére**

Az illusztrációk jegyzéke:

- I. Címoldal,
- II. „Pajtás, mi voltunk a rossz varjak“,
(Dózsa György lakomáján)
- III. „Itél a nép, itélni fog“
(A Hadak útja)
- IV. „S annyi láncosa nincs még a világnak“,
(Csák Máté földjén)
- V. „Szenes kalászkok énekelnek“
(A grófi szérún)
- VI. „S pernyét fújnak a szelek“,
(A grófi szérún)
- VII. „Soraiknak nincs hossza s vége“.
(Pannónia grófnő szekere)
- VIII. „A Nyár heves s a kasza egyenes“.
(Dózsa György unokája)

ADY

— AZ —

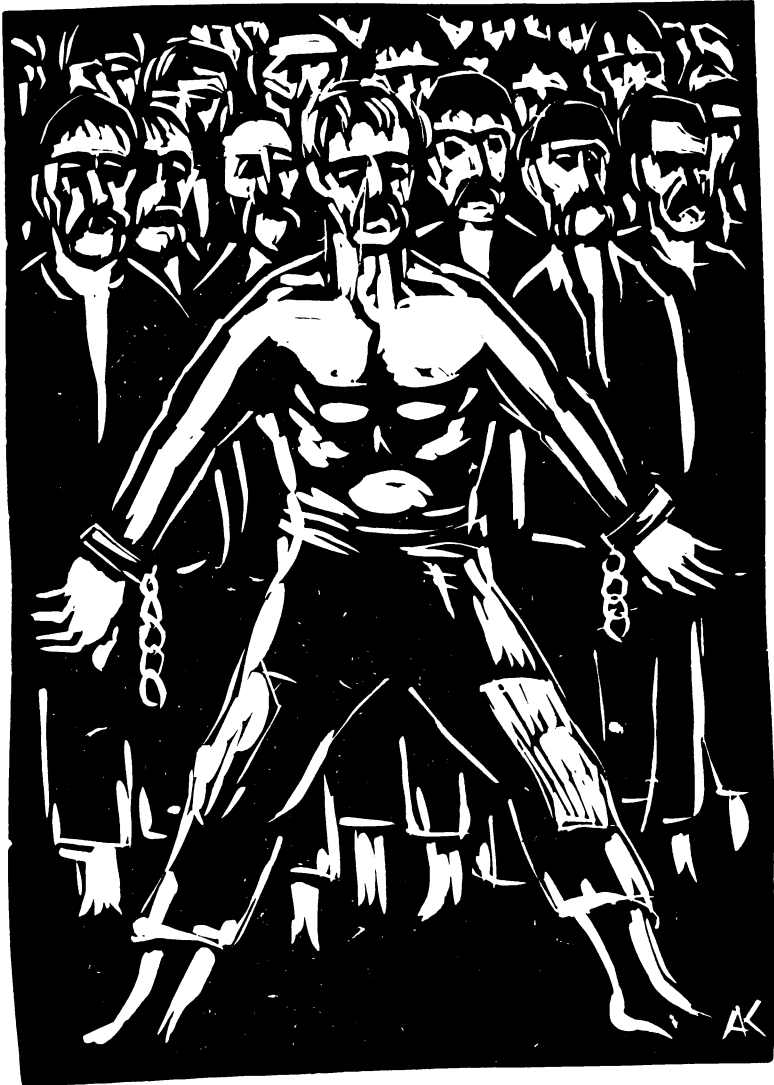
UTCA

ÉNEKE

II.

III.

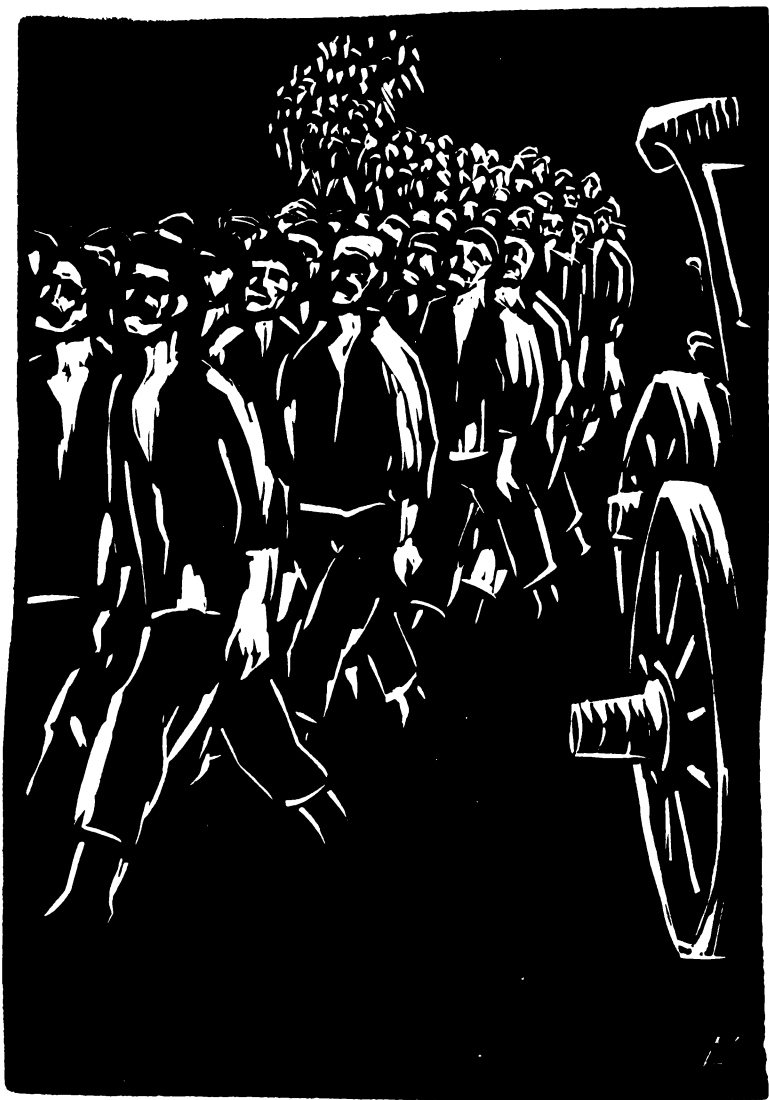
IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

ADY ÉS A FORRADALOM

Azt kellene röviden és az egyszerű embernek is érthetően elmondanom, hogy mi vitte a forradalom útjára a régi nemesi családból származó, de már hétszilvafásnak születő költőt, Ady Endrét. Könyvek, komoly tanulmányok s mindenekelőtt az írói hagyaték bőséges bizonyosságát adják annak, hogy a magyar költészet egének óriási csillaga valóban forradalmár volt. De kezdjük talán egészen távolról.

Ady már szülőfalujában, Erdmindszenten megismerkedett a népi nyomorral, Nagykárolyban a talaját vesztett dzsentri került szeme elé, Zilahon a nemesség és polgárság ellentéteire figyelt fel. Debrecen komoly iskolát jelentett számára. Itt találkozott a félfudális magyar világ elretentő képével, de a debreceni évek alatt kerültek kezébe a külföld nagyjainak művei is. Végigjárta a költő a falusi Magyarország tájait, majd eljutott Nagyváradra, az első jellegzetes polgárvárosba. Ez a néhány adat is azt bizonyítja már, hogy Adyt különféle hatások érték, és ezek hatottak világnézetére. Különösen publicisztikájában figyelhetjük meg azt, hogy lassan távolodik a liberalizmustól és mindinkább a polgári radikalizmus hatása alá kerül. Egyre határozottabban bírálja a félfudális Magyarországot. Korán kezdi harcát a nacionalizmus ellen is. Íme mit ír A MAGYAR KÉTFEJŰ SAS című cikkében: »Magyarországon hazafias dolog németet, szerbet, román, tótot szidni. Így van? Ha így van, én ünneppélyesen kijelentem, hogy nem vagyok hazafi. Én minden fajt, nyelvet, vallást és jogot tisztelek, extra et intra Hungariam«. Aztán a nagyváradi újságíró szembenéz már a huszadik század új ideológiájával, a szocializmussal, sőt a marxizmus hatása is megéri.

A következő állomás Párizs, s mondanunk sem kell, hogy a hatás nem marad el. Eredetiben olvassa nagy példaképeit Baudelaire-t és Verlaine-t, s komolyan kezd érdeklődni a francia szocializmus vezére, Jaurès iránt. A nagy forradalom egykori színhelyéről még tisztábban látja a hazai elmaradottságot. A franciaországi utat követő esztendő ismét nagy élményt hoz, az 1905-ös orosz forradalmat. Ekkor írja meg a VÖRÖS SZEKÉR A TENGEREN című versét. A vörös szekér a forradalmat jelképezi, de az utolsó versszak kérdései arról tanúskodnak, hogy magát a

költőt is váratlanul éri a forradalmi mozgalom. Még kétkedések gyötrik, de azt is leírja már, hogy »fölkelt a nép s formálja a világot«. Az orosz forradalom s az otthoni belpolitikai válság mindenestre kialakítja Adyban a forradalmi demokrata világnézetet. A haladásellenes magyar politika viszont fogékonyra teszi a korokkal szembe forduló magyar íróelődök megértésére.

A második párizsi út s Anatol France cikkeinek, beszédeinek olvasása gondolkodásban a szocializmushoz közelíti Adyt. Hat azonban rá a dekadens irányzat is, hazatérve mély gondok kínozzák. Egyenlőre még csak addig jut el, hogy meglátja a bajt. Kifejező készsége azonban ekkor már tökéletes, versben és prózában egyaránt.

Élmények, tapasztalatok kellettek ahhoz, hogy 1906 körül kibontakozzék Ady forradalmas világlátása. Magyarországon látja a földkérdés, a nemzeti függetlenség és a nemzetiségi kérdés rendezetlenségét, s nyíltan hirdeti: »minden változásért és újért kiált itt«. Lírájában most már forradalmi ciklusok állnak össze: »Az utca éneke« és »A jövőndő fehérei«. Gondoljunk csak a két ciklus néhány egészen ismert versére: EMLÉKEZÉS TÁNCSICS MIHÁLYRA, A HADAK ÚTJA, CSÁK MÁTÉ FÖLDJÉN, A GRÓFI SZÉRÚN, DÓZSA GYÖRGY UNOKÁJA, KÜLDÖM A FRIGY-LÁDÁT, ÁLMODIK A NYOMOR, PROLETÁR FIÚ VERSE, A JÖVENDŐ FEHÉREI. Ady polgári demokratikus forradalmár. Forradalmi költészetét is az határozza meg, hogy keresi az osztályt, amely élére állhat a magyar polgári demokratikus átalakulásnak. Látja, hogy a polgárság nem tudja megszervezni a haladó erőket. Bízik a parasztság lázadó indulatában, és sürgeti a parasztforradalmat, de azt is tudja, hogy vezetés híján mit sem ér a parasztság forradalmisága. S éppen a polgársággal és parasztsággal szembeni bizalmatlansága közelíti a költőt a munkásosztályhoz. Ezért küldi a frigy-ládát a jövőndő fehéreinek, s ezért büszke, amikor kezét szoríthat Jean Allemane nyomdásszal, a párizsi kommun hőseivel. A JÖVENDŐ FEHÉREI-ben már a következőket mondja:

Egy érdemem van: mélyre láttam

S szerettem, aki szenvedett,

A Jövőndő fehéreit.

Óh, szűz proletár-seregek,

Daloljatok.

Ady tehát eljutott addig, hogy a szocializmustól és a munkásosztálytól várta a gyökeres társadalmi bajok orvoslását. Ezt a hitvallást fejezte ki lírájában és prózájában egyaránt. Látta és kimondta, hogy a forradalom nem kerülhető el, s nem csüggedt el akkor sem, amikor letörték a

Tisza elnyomó politikája elleni hatalmas tüntetést. Ez 1912-ben történt, s a forradalmi hullám ihlette egyértelmű forradalmi ciklusát, a »Szent Lélek karavánjá«-t. Adynak köszönhető tehát, hogy Petőfi után ismét megszólal a magyar lírában a lázadó hang. Még isten-verseiben is ezt érezzük. »Ady istene a forradalomra hiába váró forradalmár kétségbeesett menedéke« — mondja Lukács György.

Nagy ugrást kell most tennünk, sokat el kell hanyagnunk az életműből. Csak így juthatunk el rövid úton az első világháborúig. Ady már a háború kezdetén határozottan a tömegőrület ellen foglalt állást. Helyzete nagyon megnehezült és szinte teljesen magára maradt a háború alatt. Ránéztedett a magányosság a csucsai kastélyban, s már azzal is foglalkozott, hogy a harctérre indul, hogy együtt legyen a puztuló sokasággal. Vállalni akarja a harctéri szenvedést, pedig az ágyútüztől távol is szenved. Fáj neki az hogy céltalanul pusztul a magyar baka, de az is, hogy Weiss Manfréd golyója éri a szerb katona szívét. Ady a legnehezebb esztendőkhöz is hű maradt önmagához: patrióta és internacionalista volt egyszerre. A háborút éltető tömegeknek persze alapos iskola kellett, hogy tisztán lássanak, s csak 1917-ben tagadják meg a katonai fegyelmet. Közben Oroszországban győz a forradalom, és Lenin első tette a béke-felhívás a világ népeihez.

Ady még mindig figyel a eseményeket, de versei már ritkulnak. Betegsége mind jobban elhatalmasodik, de szenvedélyesen sürgeti a forradalmat. Pestre utazik, hogy közvetlenül részt vegyen az eseményekben, s a véletlen úgy hozza, hogy a forradalom az ablaka alatt tör ki. Micsoda véletlen játéka a sorsnak, hogy a forradalom vészmadara élete végén mégis végig nézheti a másfél évtizede várt forradalmat! De csak a polgári forradalom győzelmét ünnepelhette. 1919. január 27-én meghalt, a Tanácsköztársaság pedig csak 1919. március 21-én született meg. A polgári forradalmi kormány saját halottjának tekintette, a temetés megrendezésére azonban a szocialisták vállalkoztak, s koporsója mellett munkások álltak díszőrséget. Nem érte meg az igazi forradalmat, de vágya, zseniális jóslása beteljesült: a magyar ugaron még életében felszökött a forradalmi láng. Kétségbe vonhatjuk-e, hogy költészetével ő volt a forradalom Prométheusza? Le akart számolni az úri Magyarországgal, fel akarta rázni a »hőkölő harcosok népét«. Tudta, hogy a megért esemény polgári demokratikus átalakulás, de abban is bizonyos volt, hogy a polgárság a barikád másik oldalára kerül, hogy a parasztság a forradalmi erő, és a munkásság lesz az irányító. Halála után mindez beteljesült.

Tripolcsky Géza: Ady i revolucija, i ilustracije Andruskó Károly-a uz Ady-jeve revolucionarne pesme. • Izdanje Odbora za proslavu pri Opštinskoj konferenciji SSRNS u Senti. Tiraž 500. Format A/5. (16) strana. Ilustracije su otisci sa originalnih linoreza. Štampa Udarnik Senta, okt. 1967. • Senčanske sveske br. 16.